

פ ר ו ט ק ו ל מ ס י 26

מועדת הכלכלה שהתקיימה ביום ג', י"ב בתמוז תשל"ד

בשעה 13:35 (2.7.1974)

חברי הועדה:

נ כ ח ו :

- ש. תמיר - י ו " ר
א. אבטבי
פ. גרופר
א. זילברברג
מ. חריש
י. יודין
א. לבני
א. לבנבראון
י. מודעי
י. שערי

מ ו ז מ נ י ם :

- שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב
ד"ר סנדלבראום - מזכ"ל משרד המסחר והתעשייה
מ. גן-מור - משרד המסחר והתעשייה
ח. עומר - " " "
ז. בירגר - " " "
ג. סואן - " " "
י. כסיף - " " "

יועץ כלכלי:

ד. לב

מזכיר הועדה:

י. פלקסר

ר ש ם :

"חבר המתרגמים"

סקירת שר המסחר והתעשייה על המצב במקש וגל ההתייקוריות

סדר היום:

1134

(נתקבל כיום 11.7.74)

היו"ר ש. תמיר:
אני מתכבד לפתוח את הישיבה ומקדם
בברכה את שר המסחר והתעשייה וצוות
עוזריו, את המשנה למנכ"ל. אנחנו נבקש את שר המסחר והתעשייה, אם הוא
נכון לכך, לומר לנו כבר בשלב זה, אם ניתן, את המקסימום שהוא נכון על
התכנית הכלכלית הממשלתית החדשה. לאחר מכן יימשך סדר היום בהתאם
למוסכם - מתן חשבות לשאלות שהועלו בהמשך לישיבה הקודמת.

ח. בן-לב, שר המסחר והתעשייה:
המשק מצטייר בשלב זה בעיני
הממשלה, ואני מאמין שגם בעיני
הציבור שהוא עוקב אחרי הדברים, חולה ב-3 תחומים: האחד, אינפלציה
חמורה; השני, מאזן התשלומים החמור; השלישי, הוצאות נוספות כמו
בטחון, כמו דרכים סוציאליות, כמו עליות שכר בסקטור הציבורי שבתקציב
האורגנינלי לא נלקחו בחשבון.

אי לכך, הגיעה הממשלה למסקנה
שמחייבת תכנית שתילחם וחתרום בשלושת התחומים הללו. תיאורטית, עמדו
שלוש אפשרויות שלא הייתי אומר שדנו בשלושתן בהרחבה רבה, אבל
תיאורטית קיימות שלוש אפשרויות והאחת היא להחליט שהגיע הזמן לעשות
מיתון יזום. את האפשרות הזאת הממשלה לא אימצה, משום שאנחנו לא
יכולים להביא לצמצום הפעילות המשקית בדעה צלולה, בגלל היעוד המיוחד
של מדינת ישראל כמדינה שקולטת עליה, בגלל זה שחלק מהמשק שלנו טעון
העברה והטבה לדברים יותר מתוחכמים ויותר מתקדמים ובגלל כך שאצלנו
איננו גורסים ש-4-5 אחוז של מחוסרי עבודה זה תעסוקה מלאה.

האפשרות התיאורטית השניה היתה
להחליט על פיחות שזה, בתיאוריה לפחות, מקל על מאזן התשלומים. גם
אפשרות תיאורטית שניה זו לא נראית כפתרון כי במצב המשק היום, כשכל
אמצעי הייצור רתומים במלוא הקיטור, פיחות לא יכול לפתור את הבעיה.

לכן הגענו לאפשרות השלישית,
המעשית, שהיא כוללת שורה רחבה מאד של פעולות, פעולות כלכליות בקשת
רחבה מאד כשהתכנית כולה מיועדת להשיג שלושה דברים: האחד, ריסון
האינפלציה; השני, הקלה במאזן המסחרי; השלישי, אמצעות מימון ההוצאות
הנוספות שציינתי אותם בלי תקציבים נוספים.

אי לכך התכנית כוללת ארבעה
פרקים: האחד, צמצום הוצאות הציבור; תקציב ממשלה; תקציב הגופים
הציבוריים האחרים. פה אני חייב לומר, כשמדובר על צמצום אינני בטוח
שזה יתן צמצום נטו בתקציב, אבל זה יאפשר להעביר תקציבים לסעיפים
המאושרים היום בתקציב לסעיפים שלא קיים להם מימון בתקציב וללא
הפעולה הזאת המימון יכול היה לבוא רק ע"י תקציב נוסף. זה בהיקף
המתקרב למיליארד וחצי לירות, מזה 300 מיליון בתקציבים הרגילים של
המשרדים שזה רציני מאד, 200 מיליון בתקציב הפיתוח הקיים בתקציבים,
400 מיליון בתקציב רזרבה לפיתוח, גם כן קיים בתקציב וכחצי מיליארד
ע"י דחיית עבודות בתחום הבטחון, בעיקר עבודות עפר שלפי הערכת האוצר
אי אפשר יהיה לבצע אותן השנה. הדבר האחרון הזה הוא עדיין לא מסוכס
עם הבטחון, אבל אני מניח שהסיכום יהיה דומה לזה.

אם כן, זה קטע אחד של התכנית
שיבטיח אי הזדקקות לתקציבים נוספים ומימון פעולות שצצו בחודש האחרון-
כל הסוגיה הזאת של הבטחון האזרחי, גדרות, שומרים וכו' והאפשרות של
מימון השכר של הממשלה והוצאות לתחומים סוציאלים.

הקטע השני מתייחס לענף הבניה
וכאן ההחלטה היא להקפיא כל בניה ציבורית ל-6 חודשים פרט לשני
יעדים: האחד, בניית דירות; השני, בניית בתי-חרושת. פרט לזה תהיה
הקפאה של כל שאר הנושאים בתחום הבניה הציבורית ל-6 חודשים.

כשאני אומר הקפאה, הכוונה היא למבנים חדשים שעוד לא הוחל בבנייתם ומבנים שהוחל בהם, בשלבים הראשונים, שאותם הכוונה להביא לסיום היסודות ולהקפא.

הדבר הזה, להערכת אלה שמתמצאים - ואני אולי לא מתמצא, אבל אני מצטרף להערכה הזאת - לא יביא לפיגור ממשי של שום נושא חיוני, אבל הוא בתקופה של 6 חודשים יקל גם על בעיית עובדים בענף הזה, גם על בעיית תומרי גלם וכמובן יחסוך תקציבים שאילולא ההקפאה הזאת היו מוצאים. אני אומר את זה על סמך זה שביח-חולים בונים בארץ בין 5 ל-12 שנים, בית ספר בונים שנתיים ובשלב בנייה שונים נימצאים כל כך הרבה פרויקטים מן הסוג הזה, שאם אתה מוסיף בחצי השנה הקרובה עוד כמה, זה רק יגרום לסחבת נוספת של הכל. כי יש בעיה של אמצעי יצוא והכוונה היא שבששת החודשים האלה אמצעי היצור הקיימים יתרכזו בפרוייקטים שהם כבר בביצוע. זה הקטע השני.

הקטע השלישי נועד להקל על מאזן התשלומים ע"י הטל יבוא של 10% ומתן תמריץ או סיוע מועדף ליצוא. הטל היבוא של 10% יחול על הכל, כולל על ציוד למפעלים מאושרים והדבר הזה יאפשר מימון התמריץ ליצוא, מימון התמיכה במשפחות עם הכנסות נמוכות וספיגה נוספת של כ-600-700 מיליון לירות, ואני מתייחס לתקופה מעכשיו ועד סוף השנה. זה הקטע השלישי שהוא ספציפית מכוון לבעיית מאזן התשלומים. התמריץ שיינתן ליצוא הוא משמעותי ואני מקווה שבזאת הגענו למצב של יצרן שיש לו את האלטרנטיבה ליצא, יהיה באמת כדאי לעשות את המאמץ הנוסף כדי ליצא את סחורותיו.

הקטע הרביעי והאחרון הוא מכוון למלחמה באינפלציה ע"י ספיגה שתקטיף את הביקוש, כי האינפלציה במשק כפי שאני מסרתי בפגישה הקודמת היא גם אינפלציה של הוצאות יצור וגם אינפלציה של ביקוש. מה שקרה ביומיים האחרונים בחנויות, מעיד שלציבור יש אמצעי קניה. הראיה, שחלקים מסויימים בציבור יכולים לגייס כספים ומה שאני שומע - עוד לא הספקתי לבדוק את זה - שבהרבה מאד מקרים באו עם כסף מזומן, לא צ'קים, אז קשה לי להניח שלקחו מהבנקים כסף מזומן.

הספיגה הזאת היא מכוונת בחלקה לכלל הציבור, אבל בנוסף על כך יש ספיגה ספציפית מהסקטורים השונים במשק. הספיגה הזאת צריכה לתת 3 מיליארד לירות, כולל את ה-700 מיליון הטל היבוא ולא כולל את המיליארד של הפקדון על היבוא שעליו הוחלט לפני כחודש. זאת עם הפקדון זה ספיגה של כ-4 מיליארד, ללא הפקדון - הצעדים החדשים - צריכים לתת כ-3 מיליארד לירות וכפי שאמרתי, חלק מהדברים הם ספיגה כללית מכל הסקטורים במשק, כמו למשל הטל היבוא - כלם משתתפים בזה, מי שקונה מוצר צריכה מיבוא, מי שקונה נכס השקעה מיבוא, אבל כל סקטור במשק נדרש לתת את חלקו. הפעם אני חושב, בפעם הראשונה לפחות - עד כמה שאני יכול לשפוט - יש כאן דגש מיוחד על בעלי הרכוש והאמצעים.

אני אציין את עיקרי התחומים של הספיגה הזאת: יוטל מס רכוש חד-פעמי של 5% על כל הרכוש במשק להוציא דירות יחיד - כלומר, בן אדם שיש לו דירה אחת עליה הוא לא ישלם את מס הרכוש. בענפי היצור לא ישולם מס רכוש על ציוד ועל מלאי, על מבנים כן. לא ישולם מס רכוש על איגרות חוב צמודות של פרטים, משום שמס רכוש כזה להערכת הממשלה ימנע נטיה לחסוך. מס הרכוש של 5% צריך להיות משולם בחוץ 3 שנים, במועדים קבועים, ואפשר יהיה לשלם את זה, בחלקו, גם ע"י מילווה חובה למיניהם, איגרות מעסיקים וכו', במידה והניירות הללו מועד פרעון הוא בתקופה הקרובה, זאת אומרת לא ניירות שמועד הפרעון הוא בעוד 15 שנה, אבל ניירות שמועד הפרעון הוא קצר או בינוני משום שאנחנו מחקרבים לחקופת הפרעון של הניירות האלה ואלה הם סכומים ענקיים.

לגבי העמקת הגביה - הכוונה היא להערכה של מינהל הכנסות המדינה, שעל ידי פעולה נמרצת בתחום זה אפשר יהיה

לגבות כמיליארד לירות נוספות, בעיקר בשני חומים: אחד, על ידי גביית מס אמת והשני, ע"י ביטול הקלות של דחיית תשלומי המיסים. המיליארד וחצי תוך שנת התקציב הזאת. זוהי הערכה של מינהל הכנסות המדינה, שר האוצר מעריך שזה יהיה גם יותר. זה לא מתייחס כמובן לשכירים שמנכים להם במקור, אבל גם עצמאים וגם חברות לפעמים נותנים להם אפשרות למשוך את החובות האלה ויש כוונה בדברים האלה להקפיד ולהחמיר.

בתעשייה, נוסף על הדברים הכלליים שבחלקם ציינתי אותם - ענין ההפקדה על היבוא, ענין מס רכוש - אני מדבר על תעשייה, הקלאות ותיירות, שלושת הענפים הנהנים מאשראי מכוון, נוסף על הדברים שבחלקם קיימים והונהגו באחרונה ואלה שסוכם עליהם אמש ואני מזכיר אותם - הפקדה על היבוא, העלאה על הריבית על ההון החוזה ב-2%, דבר שהוחלט באחרונה והטל יבוא על היבוא, כולל ציוד למפעלים מאושרים, מס רכוש על מבנים - נוסף על הדברים הללו ישונה שער הריבית על הלוואות הפיתוח. באיזור א' - מ-6,5 ל-8 אחוז. באיזור ב' - מ-8 ל-10 אחוז ובאיזור ג' - מ-9 ל-12 אחוז.

י. מודעי: זה גם על הלוואות קיימות?

השר ח. נר-לב: לא, על הלוואות חדשות. לא הולכים לשנות חוזים קיימים אלא לגבי חדשים תשונה הריבית.

הדבר הבא הוא מלווה מרצון, מלווה מלחמה מרצון, הכוונה להפכו למלווה מלחמה - או מלווה רכש כפי שקוראים לו עכשיו - חובה. אם כן, אלה דברים שבחלקם מופעלים ע"י צו, לא מחייבים חקיקה אלא חייבים הוצאת צווים ודיווח לוועדת הכספים תוך תקופה. בחלקם הן החלטות אדמיניסטרטיביות, כמו ענין מאיזה סעיפים בתקציב יחול שינוי. בחלקם הם דברים שחייבים חקיקה, כמו כל ענין המיסים, מלווה חובה וכו', הדברים הללו הממשלה מכינה עכשיו בקצב מזורז את הצעת החוקים וזה יובא לכנסת, לאישורה, בעתיד הקרוב.

יש עוד סעיף אחד בתכנית הממשלתית שהוא איננו ניתן להסדרה לא ע"י צו ולא ע"י חוק, אלא הוא ניתן להסדרה ע"י הסכם, ע"י הבנה, ע"י הסכמה והוא מתייחס לתרומה הספציפית או לחלקם הספציפי של השכירים במשק. ההצעה האורגינלית של הממשלה אומרת שמחצית תוספת הידקר שצריכה להשתלם בחודש יולס - החודש - כלומר, תוספת הידקר הכוללת שהוסכם עליה היא 20%, ש-10% או מחצית התוספת הזאת, לא תשולם לעובד אלא תוקפא בבנק ישראל. זה מהווה כ-900 מיליון לירות ל-9 חודשים. הסכום יוקפא ל-9 חודשים ובאפריל יוחל בתשלום, לא יוחזרו הסכומים הללו, אבל החל מאפריל 1975 תשולם התוספת הזאת והכוונה היא, במקביל עם החלק הזה שבא מהשכירים, גם יונהג מס מעסיקים של 5% שגם הוא יוקפא.

כלומר, שני הדברים האלה גם יחד יגיעו לכ-900 מיליון עד מיליארד לירות עד סוף השנה.

הדבר הזה, כפי שאמרתי, לא ניתן להסדרה ע"י צו או חוק, אלא הוא ניתן להסדרה ע"י הידברות ואתמול כפי שאתם יודעים התקיימה פגישה עם נציגי הוועדה המרכזת, כל הסיטואציה תוארה, כל הצעדים שיינקטו באמצעות צווים ו/או חקיקה תוארו והנציגים של הוועדה המרכזת מביאים את ההצעה הזאת לוועדה המרכזת כולה כשמה"כ הנושא הזה הוא חמור וקשה משתי נקודות הראות. מנקודת הראות של העובד או של הסכם העבודה, צריך לדעת שרק לפני שבועיים נחתמו הסכמי עבודה, האיגודים המקצועיים, ההסתדרות, קיבלו את זה כחוצאה מכך קיימת היום רגיעה, לא מוחלטת אבל רגיעה גדולה, בענפי המשק השונים. זהו הסכם חתום, על דעת המעסיקים, על דעת ההסתדרות וכעבור שבועיים לבוא ולהגיד מה שאמרנו לא אמרנו, זה כמובן חמור וקשה. מה גם שתוספת הידקר נוצרה כדי לכסות על

התייקרות שהיו וקיימות במשק. זה צד אחד של המטבע שאין בשום אופן לזלזל בחומרתו.

היו"ר ש. תמיר: מהו הסכום הכולל הנדון?

השר ח. בר-לב: זה כ-700-650 מיליון לירות. 50% של תוספת היוקר ל-9 חודשים.

מצד שני, החומרה היא בזאת שאם עכשיו, ביולי, תשולם מלוא תוספת היוקר, זאת אומרת שדרך תוספת היוקר בלבד יזרמו ע"י הציבור 150 מיליון ל"י חופשיות ממס מדי חודש וההשפעה האינפלציונית של הביקוש הזה היא חמורה מאד. מה גם שדווקא הפעם חלק מתוספת היוקר ניתן כבר בחודש פברואר - בחודש פברואר שולמו 6% תוספת יוקר כי היה ברור שהחודשים מרץ-אפריל ואילך יהיו חודשים קרובים.

אז יש לנו פה דבר והיפוכו, שני היבטים חמורים מאד של הבעיה הזאת.

יש עוד היבט שאולי צריך לזכור אותו והוא מתייחס לעובדה שנוסף על ההכבדות על כלל הציבור יש גם תרומה של כל סקטור וסקטור ויתכן שבאמצעות צווים וחוקים אפשר יהיה לממש את התרומות של הסקטורים האחרים, כי אתה יכול להוציא באמצעות חקיקה גבייה של מס על הרכוש גם אם הנוגעים בדבר מוחים או לא מוחים, אתה יכול ע"י צו לעשות הטל על היבוא או הפקדת יבוא, אבל מוסרית מוכרחים בכל אופן גם לזכור את ההשלכה הזאת שנוסף על הדברים הנוגעים לכלל הציבור, הממשלה באה לכל סקטור והיא מתחילה מעצמה בתביעות, יהיה זה קשה אם השכירים לא יתרמו את חלקם.

אבל, כפי שאמרתי, הסעיף האחרון הזה הוא בהחלט תלוי בתרומה וולונטרית והשאלה היא אם יהיה לנו הכח - לממשלה, להסתדרות, לכלל הציבור - להביך שבתקופה הזאת התרומה היא תיונית ואני מניח שבימים הקרובים, ואולי עוד היום, אפשר יהיה לדעת מהו החלק שההסתדרות מוכנה ויכולה לתרום למאמץ הכללי הזה ולאור זה אפשר יהיה לדעת אם יש מקום או אין מקום להטיל מס על המעסיקים מקביל לדחייה של חשלוס חלקי של תוספת היוקר או כל סידור אחר. אלה מוחנים זה בזה והמימוש יכול להיות רק ע"י שיתוף פעולה וולונטרי.

אלה, אם כן, ארבעת הקטעים של התכנית: צמצום התקציבים הציבוריים, אני הזכרתי בפרוט את התקציב הממשלתי אבל כמובן שזה מתייחס לסוכנות, לעיריות מקומיות, וקרן קיימת, כל המוסדות הציבוריים, כל התקציבים הציבוריים שנדרשים במקביל לצמצם את הוצאותיהם. הקטע השני מתייחס לענף הבניה. השלישי, להטל יבוא והגברת תמריץ היצוא, הקטע הרביעי מתייחס לספיגה של סכומים נכבדים מכלל הציבור, כשיש דברים שנוגעים לכלם ויש דברים הנוגעים לבעל הדבר.

יש כוונה לדאוג במקביל לפיצוי מעוסי היכולת, בין שהדבר יתבטא ע"י אי-גביה מהם בתחומים מסויימים, בין שהדבר יתבטא במחן פיצוי על פעולות שנעשות.

י. מודעי: החלק של המעסיקים הפעם זה לא מלווה, זה מס.

השר ח. בר-לב: מס ל-9 חודשים. כלומר, במקביל עם ויתור המועסקים על חלק. זוהי התכנית כפי שהיא סוכנה אתמול, היו עוד הצעות ויש עוד 3 דברים שלא סוכם עליהם אתמול, אבל הם נימצאים בבדיקה.

האחד מתייחס למס מיוחד, מט קניה מיוחד, על מוצרי מותרות מובהקים. פה אני מוכרח לומר שחלק מן הדברים הללו הוא גם כלול בהסכמים בינלאומיים, אתה פה לא חופשי לעשות כל דבר. נניח תעשה מס על מכוניות אמריקאיות מעל ומעבר, אז כבר אפילו לי בשנתיים האחרונות האמריקאים אמרו שהם גם יכולים לעשות מס על הטקסטילים שלנו או על כל דבר אחר. אלה דברים שלכן ייבדקו במיוחד.

הדבר השני שנימצא בבדיקה הוא או מס רכוש או מס הכנסה על מילווה צמודים שבידי פירמות. אמרתי, על מילווה צמודים, איגרות צמודות בידי פרטים אין כוונה להטיל מס רכוש משום שזהו אחד האמצעים הטובים לחסכון במשק. לעומת זאת, פירמות מסחריות, תעשיות וכו' המחזיקות איגרות - כולל בנקים, חברות ביטוח - שמחזיקים מילווה צמודים והם היום משוחררים מכל מס, אם הם קונים איגרת צמודה ממסלחית לא משלמים על זה לא מס הכנסה ולא שום מס - בלי קרנות גמל - מדובר על איגרות רגילות שחברות מחזיקות והפילוסופיה או הצדק מאחורי זה הוא פשוט; אדם פרטי כשהוא לוקח הלוואה הוא משלם על זאת ריבית וזאת איננה הוצאה מוכרת, לכן אפשר הגיונית לומר שגם כשהוא נותן הלוואה אין סיבה שישלם מס על הרווחים מהקרן הזאת. לעומת זאת, פירמה כשהיא לוקחת הלוואה ומשלמת ריבית, הריבית הזאת היא הוצאה מוכרת. לעומת זאת כשהיא נותנת הלוואה מסוג כזה, יש גם כן הצדקה על זה לקחת מס, אבל כפי שאמרתי הדבר הזה לא יכול היה להסתכם עד הלילה וזה נושא שנבדק.

נושא שלישי שנבדק הוא הטל בטחון על יבוא שירותים מסויימים. היום המצב הוא שעל יבוא שירותים לא משלמים את הטל הבטחון של ה-20%, הם מקבלים את הדולר ב-4.20 לירות. נניח מישהו מביא קרקס ארצה, הוא משלם בדולרים, הוא קונה את הדולרים האלה ב-4.20 ומי שמביא ציוד או חומרי גלם משלם 20% הטל בטחון, גם זה דבר שנבדק, כי גם פה יש קומפליקציות. אתה לא יכול שרירותית להגיד על כל השירותים, בחלק מהשירותים שוב אתה קשור בהסכמים בינלאומיים.

שלושה הנושאים הללו לא הסתכמו עד אמש ויוחלט לגביהם כך או אחרת אחרי בדיקה יותר יסודית.

אם כן, בסיכום אני רוצה לומר, שאם התכנית הזאת תמומש הלכה למעשה - ויש כל הכוונה - אני סבור שזה מוכרח לתת הקלה בענף הבניה, זה מוכרח לתת הקלה במאזן התשלומים וזה מוכרח להשפיע גם על עוצמת הביקוש במשק.

אם בזה תיפתר הבעיה, קשה לי מאד לומר, אבל עם קצת מזל - ואני מתכוון גם קצת הקלה במחירי חומרי הגלם המשובאים - יכול להיות שהדברים הללו יביאו לידי צינון ולידי הרגעה. בשלב זה, כפי שפתחתי אני גם אסיים, זאת תכנית הפועלת בקשת רחבה מאד, מכוונת לשלושת היעדים הללו ואם אנחנו לא רוצים להגיע ממש להתמוטטות, אנחנו מוכרחים לנקוט בצעדים ממשיים וכשאני אומר התמוטטות, זאת אומרת שלא נוכל ליצא ויש כבר היום במשק מוצרים ומפעלים שהיצוא שלהם גורם להם הפסדים והם לא יוכלו לאורך זמן להתקיים, הם יצטרכו לסגור אם הם לא יקבלו תמורה ולתת תמורה אפשר או ע"י הגדלת תקציבים - שלא רוצים לעשות - או ע"י גיוס התמורה הזאת מהטל היבוא. זה דבר אחד שיקרה בלי צעדים של ממש. הדבר השני הוא בתחום מאזן התשלומים, לחודש האחרון, הגרעון גדל במעל ל-100 מיליון דולר, בחודש אחד. ומוכרחים לשים לזה סכר ואני חושב שהצעדים האלה יש בהם פוטנציאל, תרומה רצינית לשלושת הבעיות שאנחנו מתלבטים.

זאת סקירה כללית. מחר שר האוצר יציג בכנסת את התכנית ויתקיים כמובן דיון.

היו"ר ש. תמיר:

בטרם שר המסחר והתעשייה ישיב על השאלות שהצגנו בפניו בסקירה הקודמת, ברצוני לומר שאני הזמנתי את שר האוצר להופיע בפני הועדה ולדווח לנו לא רק על התכנית אלא גם להשמיע דברי הסבר ולשמוע שאלות, השגות והערות שיהיו לנו ואנחנו נזמין גם את נציגי ההסתדרות, את נציגי הארגונים הכלכליים, את ראשי הבנקאות להביע את דעותיהם לגבי התכנית הממשלתית על רקע המצב כולו. מבלי להתייחס עכשיו לפרטים, אני משוכנע שלחברי הועדה יש מכלול של הערות והשגות, שבחיים וביקורות לכאן ולכאן, מזוויות שונות, דבר אחד ברור - אביע דעתי האישית על כל פנים - : מדינת ישראל לא יכולה היתה להמשיך בחיים ובשיגרה וב"עסקים כרגיל" כפי שנהגה מאז מלחמת יום הכיפורים ועד היום מבלי להערך לשעת חרום ולתכנית כלכלית שמלווה מכאובים אישיים, כשהיא ברצינות רוצה להתמודד עם האתגרים הבטחוניים, המדיניים והמשקיים שהיא ניצבת בפניהם וחבל שהתכנית - כל תכנית - באה באיחור ובמיוחד חבל על מה שארע בתקופת הביניים שלדעת כל הסבה נזקים מרחיקי לכת בגלל העירפוליס, הדחיות והניחושים. אבל עכשיו משנפל הפור ע"י הממשלה הועדה הזאת, יחד עם ועדת הכספים ומוסדות הכנסת האחרים, יתייחסו לפריט אחר פריט ויביעו את דעתם עליה ותינתן הזדמנות לכל חברי הועדה להתייחס לנושא.

אנחנו לא נציג עכשיו שאלות לשר בנושא

זה ולא נעיר הערות מכיוון שלא לכך זומנה הפגישה ובמיוחד מכיוון ששר האוצר יהיה אתנו לאחר מכן, אני מניח שכדרכו עד עתה בשיתוף פעולה עם הועדה, אותם מיגזרים שנוגעים לשר המסחר והתעשייה ושביחס אליהם נרצה לקיים דיון ושייכים במיוחד לועדה, נזמן בהקדם פגישה מיוחדת עם השר ואני מודה לו על הסקירה שעידכנה אותנו עד עכשיו.

השר ח. בר-לב:

אני כאן סקרתי את התכנית שתוצג מחר בכנסת ואני ציינתי שלושה נושאים שטרם הוחלט לגביהם והם נימצאים בבדיקה, ביניהם העניין הזה של מס קניה על מוצרי מותרות. אני הייתי מאד מבקש שזה לא יצא מחברי הועדה, כי אחרת תהיה התנפלות על "ויסקי" וכו'.

היו"ר ש. תמיר:

אני מאד ממליץ שנוכיח שהועדה הזאת יכולה לעמוד במשאלה הזאת ונקיים דלג

סגורה בנדון.

השר ח. בר-לב:

אני אנסה בזמן שנותר לענות על השאלות שנשאלו אז ולא הספקנו להתייחס אליהן. לשאלת ח"כ לבני על המצב או מה יעשה בערי הפיתוח - אם כן, בערי פיתוח הדבר המאפיין הוא שההתפתחות שלהן עד היום היתה (א) על בסיס הנחות שהיו נכונות בזמנו כשהוחלט על ערי פיתוח והן אינן נכונות היום והן מתייחסות גם לגודל הישוב וגם לתעסוקה שצריכה לענות על צרכי הישוב. בזמנו אמרו, ישוב של 10 נפש, עיר ואם, היום ברור שעשרת אלפים נפש זה המינימום ולא האופטימום ובתעסוקה, בזמנו, כשהעבירו עובדים מעבודות יזומות או עבודות דחק לעבודה במפעל שיכול היה לשלם שכר מינימום, ראו בזה הישג אדיר. היום מפעל שיכול לשלם שכר מינימום, אין לו זכות קיום לאורך ימים.

אי לכך, גם הקונספציה היסודית היתה שונה וההתפתחות של ערי הפיתוח במשך 20-15 שנה היתה די ספורדית כשכל גורם קידם עיר זו או עיר אחרת לפי שיקוליו הוא, מבלי ששיקולים אלה יהיו מתואמים ומתועלים ע"י גורם מרכזי. כתוצאה מזה אפשר למצוא היום ערים שיש בהן אוכלוסיה רבה ואין בהם תשתית תעסוקתית עונה, לעומת זאת יש ערים שכבר 5 או 6 שנים לא קיבלו אף עולה אחד ומפעלים שנימצאים שם אינם יכולים להשיג עובדים במקום. כתוצאה מזה יש ערים משגשות של רבבות ויש עדיין 5 ערים עם פחות מחמשת אלפים

תושבים, ערי פיתוח, כשהגדרה של עיר פיתוח: עיר עולים באיזור ספר או איזור פיתוח. יש תושבים רבים, פחות מחמשת אלפים תושבים, יש תושבים ותיקים וזה דבר אחד - בין שזה מושב, קיבוץ או מושבה. אבל עיר פיתוח כמו מצפה רמון או כמו שלומי או כמו חצור או כמו מעלות או כמו ירוחם, אלה הן ערי עולים ביסודן והן עדיין פחות מחמשת אלפים תושבים.

גם הממשלה הקודמת, או הלפני אחרונה, בשנה האחרונה לכהונתה, וגם הממשלה הנוכחית, מתכוונת קודם כל להשלים את המרכיבים החסרים בכל עיר ועיר, כלומר שלא יהיה מצב שיש תעסוקה ואין עובדים או יש תושבים ואין להם תעסוקה במקום. שנית, קביעת פרוגרמה לכל אחת מ-29 הערים, כשה"כ הן מתחלקות לשלושה סוגים: סוג אחד, ערים שאמנם נקראות ערי פיתוח אבל היום בעצם הן מתנהלות מאליהן - למשל, באר-שבע זה עיר פיתוח, אשדוד זה עיר פיתוח, זה עיר ואם בישראל היום - אז מבחינת עידוד השקעות הון אנחנו מסייעים, אבל סה"כ לבאר-שבע יש אוניברסיטה, הדאגה היא לבית-חולים, לתשתית תעשייתית, הדאגה היא לא מוכרחה להיות כל כך אינטנסיבית כמו שזה מוכרח להיות בעיר שהיא בחיתולים.

סוג שני, ערש פיתוח שהגיעו לרמה המאפשרת להם קליטת עליה המונית. במילים אחרות: ערים שאתה יכול לקחת עולים אורבנים, ועולים שמגיעים היום הם אנשי ערים, בין שזה מבריה"מ, בין שזה מהעולם האחר. אתה יכול לקחת אותם מלוד ולמקם אותם בעיר המסוימת. כאלה למשל, נצרת עלית, מגדל העמק, קרית גת, ערים שמבחינת התעסוקה, התשתית המוניציפלית - חינוך, בריאות, חברה, תרבות - ברור שקרית גת זה לא לניגוד או מוסקבה, אבל סה"כ עולה שממקמים אותו שם לא אומר שמאה אחוז מהם נשארים, אבל אחוזים גדולים נשארים.

הסוג השלישי אלה הן ערים שלשם אתה יכול לכוון רק תגבור סלקטיבי. אתה לא יכול לקחת עולים שיוורדים בלוד ולהביא אותם לשלומי, לא ייקלט שם פרט למישהו מקרי ואת הערים האלה, מהסוג השלישי הזה, שזה בערך מחצית ערי הפיתוח - כ-15 מתוך 29 - אנחנו רוצים לתגבר על בסיס העליה הפנימית. כלומר, שבני הישוב ישארו במקום, דבר שהוא לא קיים היום באחוזים גדולים. שנית, על בסיס תושבי הארץ העוברים ממרכז הארץ אל הערים האלה ויש לצורך זה יחידה מיוחדת להכוונת אוכלוסייה ויש לפעמים תופעות יפות מאד - למשל עכשיו התארגנו חסידי הרבי מגור מרמת-גן שהם עולים לחצור הגלילית, 500 משפחות, מכה ראשונה 100 משפחות וזאת עליה פנימית, כלומר הכוונת תושבים ממרכז הארץ לערי פיתוח - והמקור השלישי זה קליטת עליה סלקטיבית, בעיקר דרך בעלי מקצוע מיוחדים. אם בשלומי במפעל צריך בעל מקצוע מסויים ולמשרד הקליטה יש, על בסיס אינדבידואלי אפשר להביא עולה כזה גם לשלומי, אבל אי אפשר להביא עליה המונית. זה לגבי כיווני הפיתוח, שלושה סוגים כאלה.

מהדברים שנוגעים ממש למשרד שלי ישירות. היום, או יותר נכון כבר בשנים האחרונות, הודות לחוק לעידוד השקעות הון ולהעדפות המפליגות הניתנות לאיזורי פיתוח, התעשייה סה"כ זורמת לאיזורי פיתוח. מי שלא הולך לאיזור פיתוח זה מפעלים שמוכרחים להיות במרכז הארץ - למשל, כאלה שמוכרחים להיות בקירבת נמלים, כל התעשייה הפטרו-כימית שמוכרחה להיות בסביבת בתי זיקוק, תעשייה כימית מזיקה שלא רצויה לא בתל-אביב, לא בב"ש ולא בשלומי, אנחנו עכשיו מפנים אותם למדבר, או הרחבות של מפעלים קיימים. זאת אומרת, קיים מפעל בתל-אביב או בחולון והוא מחליט להרחיב, לא להקים מפעל חדש, הוא עושה את ההרחבה במקום. הסוג הרביעי, אלה מפעלים עתירי ידע שבערי פיתוח, פרט לבודדות נוטח באר-שבע, לא יכולים עדיין לגייס את כח האדם הדרוש להם. אם מפעל צריך 20 מהנדסים וכפליים מזה אנשי מקצוע והוא מוכרח להשתמש בשירותים של מחשב שנימצא רק באוניברסיטת חיפה, למשל, או מכון וייצמן, אז הוא לא יוצא למרחב איזורי הפיתוח. אבל פרט להם, בשנים האחרונות, המפעלים קמו בעיקר באיזורי הפיתוח והתוצאה היא שבמוצע ארצי התעשייה מעסיקה 26 אחוז מכת העבודה, בערי

פיתוח 43%. כלומר, כמעט מחצית תושבי ערי הפיתוח מתפרנסים מתעשייה שקמה במקום.

היו"ר ש. תמיר: יש לך אולי המספר הכולל של תושבי ערי הפיתוח?

השר ח. בר-לב: יש לי, אבל לא כאן. אפשר לשלוח את זה, יש לי במשרד.

ע. חיים: מספר המפרנסים הוא בערך רבע מיליון.

השר ח. בר-לב: יש לי את הנתונים המדוייקים ואני אעביר אותם. זה לגבי ערי הפיתוח.

היתה שאלה בסוגיית מוצרי הטקסטיל המתבססים על חומרי גלם, חומרי זינה למיניהם - כלומר, חומרים המופקים מהנפט - והשאלה היתה אם בעצם תעשיית הטקסטיל הזאת לא מייצאת נפט. המצב איננו כזה, כי אנחנו בארץ איננו מייצרים חומרי גלם סינטטיים לתעשיית הטקסטיל, אלא את חומרי הגלם האלה אנחנו מייבאים. יתכן ובעתיד אנחנו כן נייצר את זה, אבל כרגע לא מייצרים את זה. הערך המוסף של המוצרים האלה הוא בין 40 ל-48 אחוז. כלומר, חומרי הגלם הם 52 עד 60 אחוז והיתרה זה העבודה והפיתוח הנוסף שנעשה בארץ.

היתה שאלה, כיצד משפיעה אבטלה סמויה על האינפלציה ועל היצור, של ח"כ לבני. אם כן, קודם כל, אני מוכרח לומר שאין לנו נתונים מדודים על אבטלה סמויה בתעשייה. אני רק יכול לומר שבדרך כלל במפעלים יחסית חדשים, האבטלה הסמויה היא קטנה, במפעלים יותר ותיקים ברור שהיא יותר גדולה ואני יכול לומר שמפעל המנוהל כראוי ויש לו מנהל טוב, האבטלה הסמויה היא קטנה ומפעל שהוא מנוהל בצורה פחות יעילה, זה מתבטא גם באבטלה סמויה.

דבר שני שאני יכול לומר, שבמונחים יותר כוללים - כשאנחנו מדברים על אבטלה סמויה - איננו מתכוונים רק לעובד שמתבטל, אלא בסה"כ לאמצעי היצור, אז בארץ הציוד מנוצל במשמרת ושליש במוצע. תיאורטית, הציוד יכול לעבוד ב-3 משמרות, ודאי בשתיים, אבל בארץ ממוצע כללי לתעשייה הניצול הוא 1,3 כשיש מפעלים שעובדים ב-3 משמרות ויש מפעלים שעובדים בשתי משמרות, אבל רוב רובם של המפעלים עובדים במשמרת אחת וגם זאת אבטלה סמויה.

סה"כ התפוקה בארץ לעובד גדלה בכ-6% לשנה בתעשייה, אבל צריך לדעת שהבסיס הוא מאד נמוך. אנחנו, בהשוואה לארצות מתועשות באירופה, תפוקה לעובד היא בערך 60% שזה סה"כ תוצאה של כל גורמי ומרכיבי היצור, כלומר המכונות, העובד וההנהלה או תהליך היצור. זה לא מפליא, משום שכפי שכבר אמרתי כשדיברתי על ערי פיתוח, בזמנו הוקמו מפעלים שענו על הצרכים אבל עדיין לא עברו את כל תהליך המודרניזציה, יש מפעלים בארץ שמשתמשים בציוד בן 15 שנה והמדיניות שלנו היא מודרניזציה. אם תקחו למשל מפעל "נשר חיפה", מפעל "נשר רמלה" או "נשר הר טוב" שיקום, אז מפעל "נשר חיפה" הוא מפעל בן 40 עם ציוד מסויים, עם תהליך מסויים וברור שמספר העובדים הדרוש לייצור טונה הוא בעצם כפול למספר העובדים הדרוש במפעל הרביעי שאנחנו עכשיו עובדים. זאת אומרת, התפוקה פר-עובד היא חצי, אבל החוק לעידוד השקעות הון והחוק לעידוד התעשייה, פלוס המדיניות שלנו הם מכוונים לגרום לטרנספורמציה הזאת.

היתה שאלה המתייחסת למעשה לפיקוח על חומרי הדברה. אם כן, התשובה היא שמחירי חומרי הדברה נימצאים

בפיקוח מלא של המשרד. מאז יוני 1973 ועד היום אושרו העלאות מחירים למוצרים אלה בין 15 ל-40 אחוז, תלוי לפי המקרה, כשהקריטריון העיקרי היה התייקרות חומרי גלם מיבוא וגם עליית שכר העבודה, אבל התנודות במשך שנה היו בין 15 ל-40 אחוז.

היתה שאלה כיצד אפשר להשפיע כדי שצריכת בשר עוף תגדל על חשבון בשר קפוא מיבוא. אם כן, זוהי בדיוק המדיניות ואנחנו משפיעים בשני כיוונים: האחד, בזה שאנחנו מעודדים את כל המרכיבים השונים ביצור בשר עוף והודי וברווזים וכו', והתוצאה היא שב-1970 צרכנו 86 אלף טון ובשנת 1973 צרכנו 146 אלף טון. אם לוקחים בחשבון עליית האוכלוסיה ב-3% לשנה, אז ברור שזה מכסה לא רק על עליית האוכלוסיה אלא מצביע על עלייה גדולה פר-נפש.

הצד השני במדיניות הוא בצמצום צריכת בשר בקר, בשר מיובא, ואנחנו עשינו את זה בעיקר דרך המחירים - אתם זוכרים, בחודש פברואר, אנחנו העלינו את מחיר הבשר, יותר נכון לא הגדלנו את הסובסידיה לבשר ומחירי הבשר בשנה אחת קפצו מ-800 דולר הטונה ל-1,700 דולר הטונה ובאמת הצריכה ירדה מ-3,200 טון ב-1973 ל-2,013 ב-1974, לחודש. זאת אומרת, יש פה ירידה בלמעלה משליש והירידה הזאת באה על פיצויה דרך בשר עוף וגם דגים - גם התמיכה בדגים וגם היקף שיווק הדגים עלה.

מספר תושבי ערי פיתוח הוא 471 אלף נפש, במפקד האוכלוסין ב-1972. כמובן שצריך לזכור שערי פיתוח זה כולל אג מצפה רמון עם 1,500 תושב ובאר-שבע, זה ממוצע.

היתה שאלה של ח"כ לבנבראון על מהו חלקו של השכר בהוצאות היצוא וחלקם של התשומות העיקריות האחרות. אם כן, בממוצע טוב, השכר הוא 21 אחוז בתעשייה והתשומות העיקריות האחרות זה: יבוא - 27% ותשומות מקומיות - 47%. זה הממוצע לתעשייה. צריך להיות ברור שענפים עתירי עבודה, כמו טקסטיל מסויים, שימורים או מזון, שם הממוצע של עבודה הוא כמובן יותר.

היתה שאלה: האם עלו בשנה האחרונה הרווחים בתעשייה. לפי הנתונים שיש לנו לעת עתה, ואין לנו עוד נתונים מלאים, הרווחיות ב-1973 לא עלתה על זו של 1972. סה"כ אם אנחנו מסתכלים על השנים האחרונות 69 היתה שנת שיא, 71 היתה ירידה ברווחיות התעשייה בהשוואה ל-69. 71, 72, 73 - שמרו פחות או יותר על אותה הרווחיות במונחים יחסיים.

ח"כ לבנבראון שאל אילו ארצות עיקריות מייצאת ישראל מזון, טקסטיל, כימיקלים ויהלומים. מזון - לארצות השוק המשותף - 57%. שאר ארצות אירופה - 20%. ארה"ב - 10%. טקסטיל - השוק המשותף, 34%. שאר ארצות אירופה 22%. ארה"ב - 27%. הלבשה - ארצות השוק, 27%. ארה"ב - 43%. קצת אסיה, אפריקה וכו'. כימיקלים ומחצבים - ארצות השוק, 33%. שאר ארצות אירופה, 22%. ארה"ב 11%. ארצות מתפתחות 25%. יהלומים - ארה"ב, 27%. יפן - 13%. הונג-קונג, 12%. הולנד - 11%. שוויץ - 10%.

היתה שאלה של ח"כ דרובלס, מדוע לא מוציא משרד המסחר והתעשייה רשיונות ליבוא לוחות אסבסט. אינני יודע מאיפה האינפורמציה, אבל יש יבוא חופשי של לוחות אסבסט, לא זקוקים לרשיון, בתנאי שזה עובר את התקן הישראלי - כלומר, אי אפשר להביא כל דבר אלא זה מוכרח לקבל אישור של מכוון התקנים - ואינני יודע מאיפה נבעה השאלה.

לשאלת ח"כ גרופר, מה נעשה כדי לפקח על מחירי מוצרי פלסטיקה ומוצרי התשומות בחקלאות. אם כן, הפיקוח על

המחירים, גם בפלסטיקה וגם בתשומות לחקלאות, מבוצע ע"י ביקורות יזומות של אנשי המשרד וכמובן בתגובה על תלונות הציבור. אם כי אני רוצה לציין שבמוצרי פלסטיקה חלה בזמן האחרון ירידה במחירי חומרי הגלם, ממש לאחרונה, והורדו מחירי חומרי הגלם וגם מוצרים סופיים. מה ששייך למוצרים שהממשלה התחייבה לשמור על מחירם עד סוף השנה - הדבר הזה צריך לבוא על פלטרונו דרך הסובסידיות והכתובת היא משרד החקלאות. מה ששייך למוצרים שאינן להם מחיר קבוע, לאור כל השנה, המפעל או החקלאי צריך להגיש את תביעותיו ומקבל כמו שמקבל כל אחד אחר.

על כל פנים, ועדת המחירים נוהגת

דין אחד בחקלאי ובחעשייתי.

שאלת ח"כ מודעי - השפעת הכסף השחור על האינפלציה - כאן שוב, אינן לנו נתונים. אנחנו לא יודעים, אני חושב שגם האוצר לא יודע, אבל בהזדמנות של דיון עם שר האוצר היה כדאי בהחלט להעניין בסוגיה הזאת. ברור שיש כסף והוא נוצר והוא יוצא מתחת לשולחן, או שחוחמים הסכם פקטיבי ומשלמים מעל, או שגובים סכומים ומצהירים על דבר אחר. אני מקווה שהמאמץ הנוסף של הכנסות המדינה בגביה יגיע גם לכסף הזה, בחלקו.

על כל פנים השאלה היתה על הנתון וההשפעה, אז על ההשפעה אני יכול לומר שההשפעה היא רצינית מאד, אבל מהו ההיקף אנחנו לא יודעים.

השאלה האחרונה היתה של ח"כ מודעי, מהן התוכניות לפעולה נגד האינפלציה וזה כבר מיותר עכשיו.

היתה גם שאלה על מל"ח ואני ביקשתי

את המנכ"ל שיענה עליה.

ד"ר מ. מנדלבאום: האמת היא שאני נחתי נתונים על מל"ח בפעם האחרונה והכוונה היא להגדיל במידה ניכרת את כמות הרכב שתעמוד לרשות מל"ח. במקום 18 אלף טון יהיה בין 85 או אפילו 105 אלף טון. זה כמובן יאפשר להפעיל את חברות התחבורה שהתמחו בהובלות גם בתקופת החרום, יינתן להם סולם עדיפות שבהתאם לכך הם יובילו את ההובלות, עדיפות ראשונה למזון חיוני, אחר כך תשומות לייצור מזון חיוני, אחר כך סחורות יצור ובסוף הובלות למפעלים מרכזיים באיזור ערי הפיתוח. לגבי אותם הדברים שצריך ממש הובלה יום יומית, זה יהיה ריתוק.

ענין החקלאות ברור שהוא בתוך הנושא

הזה ואני חושב שאם תהיה כמות כל כך גדולה של רכב, הבעיה תהיה הרבה פחות חריפה משהיתה במלחמה האחרונה.

אני מודה לשר המסחר והתעשייה. אנחנו צריכים לסיים את השיבה.

היו"ר ש. תמיר:

בקשר לתשובתו של השר, החשובה היתה כללית מדי בקשר למרכיבי הוצאות היצור.

אני לא במקרה שאלתי. למשל על שכר 20%, רצייתי לדעת על הפחת, הרווח, הואיל ויש סעיף שנקרא שונות.

א. לבנבראון:

השר ח. בר-לב:
השאלה היתה תשומת היצוא. אני נתתי את
הדברים העיקריים: חומרי גלם, יבוא, שכר
ושירותים. לא לקחתי עוד דברים שוליים, אלה הדברים העיקריים. יש לנו
את כל הנתונים.

היו"ר ש. תמיר: תודה רבה, הישיבה סגורה.

שעה סיום הישיבה: 15:00